

Szerzői dömping. Mikor öntünk tiszta vizet a pohárba? – kérdezi az orvosi könyvtáros

BERHIDI ANNA ■ CSAJBÓK EDIT ■ VASAS LÍVIA DR.

Semmelweis Egyetem, Központi Könyvtár, Budapest

Jelen tanulmány a szerzői etika fontosságára szeretné felhívni a figyelmet. Ennek szükségszerűségét az mutatja, hogy napjainkban egyre inkább elterjedőben vannak a többszerzős, akár 10–12 szerzős közlemények is. A cikk első fele a szerzői szám változását vizsgálja négy folyóiratban – JAMA, Nature, Lancet és a Science – 1975-től 2009-ig, főbb dokumentumtípusonként: tudományos cikk (article), szerkesztőségi anyag (editorial material), levél (letter) és összefoglaló cikk (review). Ezek a változások igen hasonlóak mind a 4 lapban. A tudományos cikk szerzői száma változott a legjelentősebben, a 34 év alatt a 4-szeresére emelkedett. Az esetleges összefüggés a várható idézettség és a szerzői szám változása között nem igazolható az elemzés alapján. A cikkenkénti szerzői szám növekedése több visszaélést is magában rejt. Jelen közlemény az International Committee of Medical Journal Editors iránymutatása szerzőségi etikára vonatkozó részét emeli ki, amely segíthet az anomáliák visszaszorításában. Néhány külföldi, illetve hazai élet- és orvostudományi folyóiratot elemezve kiderül, hogy míg előbbieket igyekeznek a fő iránymutatókat követni, a 16 vizsgált magyar folyóirat közül csupán 4 hívja fel a figyelmet a szerzőségi etikával kapcsolatos kérdésekre. Ennek a témának a gyakorlati megoldása még várat magára.

Kulcsszavak: szerzőségi etika, szerzőség, szerzői útmutató, publikálás

Author-overdose. When will we come clean? – asks the medical librarian

The present study would like to draw attention to the importance of authorship ethics. It is necessary since nowadays papers whose have more authors – even 10-12 authors – become increasingly general. In the first part of this study the change of author-number in four journals – JAMA, Nature, Lancet and Science – was analyzed based on the main document types – article, editorial material, letter and review – from 1975 till 2009. These changes were similar in all journals. The author number of ‘articles’ changed the most significant, during 34 years increased fourfold. The possible relationship between the citation to be expected and the change of author-number was undemonstrable based on the analysis. The increasing of multi-author articles can include more abuses. This study emphasizes the guideline of International Committee of Medical Journal Editors regarding to the part of the authorship ethics which could help to force back the misconducts. Analyzing some foreign and Hungarian biomedical periodicals it emerges that the foreign journals try to follow the main guidelines, but only 4 Hungarian journals of the analyzed 16 ones point out the matters of the authorship ethics. The practical solution has been still waiting in this topic.

Keywords: publication ethics, authorship, guidelines, publishing

(Beérkezett: 2009. október 22.; elfogadva: 2009. december 9.)

Rövidítések

COPE = Committee on Publication Ethics; ICMJE = International Committee of Medical Journal Editors; ISI = Institute for Scientific Information; JAMA = Journal of American Medical Association; NIH = National Institutes of Health; NLM = National Library of Medicine; URM = Uniform Requirements for Manuscripts; WoS = Web of Science

A közlési etika régóta foglalkoztatja a szakembereket; társaságok alakulnak, ajánlások jönnek létre e célból. Napjainkban a közlési etikának, különösen a szerzőségi

etika kérdésének aktualitása van. *Derek de Solla Price* szerint 1900 óta folyamatosan és egyenletesen növekszik a többszerzős cikkek száma. Ő azt jósolta, hogy ha az ütem marad, 1980-ra „kihálnak” az egyszerűs közlemények, hiszen már az 1970-es években is kevésnek tartották az egyszerűs alkotásokat [1]. Napjainkra valóban elenyésző számban szerepelnek az egyszerűs cikkek. Jellemző, hogy kutatócsoportok munkájaként jelenik meg egy közlemény – jó esetben feltüntetve az összes, tényleges szerzőt. A folyóiratok szerkesztői, a szerzői útmutatók különféle módszerekkel, eszközökkel igye-

keznek segíteni a szerzői etika „korszerűsítését”. Célunk kettős. Egyrészt kis áttekintést szeretnénk nyújtani arról, hogy néhány vezető folyóiratban hogyan alakulnak a közlemények szerzői számai, és feltárni ennek lehetséges okát. Másrészt megvizsgáljuk, változott-e a közlési etika az elmúlt években a megoldási javaslatok tükrében. Mindenképp szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy itt lenne az ideje etikusan eljárni a publikálás világában (is), s tiszta vizet önteni a pohárba.

Módszerek

A Thomson Reuters Institute for Scientific Information (ISI) Web of Science (WoS) adatbázisából nyert adatok segítségével grafikonokkal bizonyítjuk, hogy a szerzői szám változása az adatbázis(ok)ban is nyomon követhető [2]. Feltételeztük, hogy a vezető orvosi folyóiratok jól prezentálják a „szerzői dömpinget”, így kiválasztottunk négy folyóiratot, mégpedig a Journal of American Medical Association (JAMA), Lancet, Nature és a Science lapokat. A WoS adatbázisa segítségével elemeztük a folyóiratokat főbb dokumentumtípusonként („article”, „editorial material”, „letter” és „review” – a WoS besorolása alapján)¹ 1975-től napjainkig 5 éves bontásban. A szerzői szám változásának vizsgálatához az adatbázis „analyze results” adatait vettük alapul. Végül ezeket az adatokat összevetettük a „create citation report” eredményeivel, hogy megvizsgáljuk, vajon a várható idézettség és a közlemények szerzői számának változása között van-e összefüggés.

A szerzői szám növekedése visszaéléseket rejt magában, ezek tisztázásához a szerzői útmutatók legfőbb mankóját, az International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) szerzői utasítását, *Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals (URM)* vizsgáljuk, amelynek több fejezete is részletesen taglalja az etikai szempontokat [3]. Továbbá kiemelten említjük a National Institutes of Health (NIH) *Guidelines for the Conduct of Research in the Intramural Research Program* nevű útmutatását, amelyet az intézet kutatási programja keretében készített [4].

A különféle folyóiratok kézbevételeivel, a szerzői utasítások tanulmányozásával próbálunk tisztább képet adni a problémáról. A külföldi vezető élet- és orvostudományi folyóiratok többsége a Vancouver-csoport (az ICMJE szerzői útmutatójának „megalkotói”) tagja, így szerzői útmutatásuk az ICMJE utasításait követi. Górcső alá vesszük a magyar orvos- és élettudományi folyóiratok egy részét is – mintegy összehasonlítóképpen. Forrásul a Semmelweis Egyetem Doktori Iskola hatályos Doktori szabályzatának 28. melléklete (*A publikációs feltételekbe beszámítható, impaktfaktorral nem ren-*

delkező nemzetközi és hazai folyóiratok) [5] szolgál, ahonnan a kiemelt folyóiratok, illetve az elméleti és klinikai tudományok lapjai közül a magyar kiadásúak szerzői útmutatóit vizsgáljuk, abból a szempontból, hogy szerzőségi etikai előírás szerepel-e bennük, s ha igen, mit emelnek ki e témában.

A szerzőségi etika területén különféle anomáliákkal találkozunk, amelyekre szintén szeretnénk felhívni a figyelmet.

Szerzőről szerzőkre

Mielőtt a fentebb említett négy folyóirat elemzésekor kapott adatokat ismertetjük, elengedhetetlen, hogy néhány szóban ne vázoljuk a folyóiratok dokumentumtípusokra vonatkozó jellegzetességeit is.

A JAMA folyóiratban évente 1400–1800 közlemény jelenik meg, legnagyobb számban levelek. 1975 és 2009 között az összes közlemény átlag 40%-a ez a dokumentumtípus volt, 1985-ben azonban a 60%-ot is elérte. A tudományos cikk típusú közlemények átlag 20%-ban, a szerkesztőségi anyagok 15%-ban jelennek meg a folyóiratban éves szinten. Az összefoglaló cikkek száma elenyésző, 1 és 41 között változik a vizsgált években.

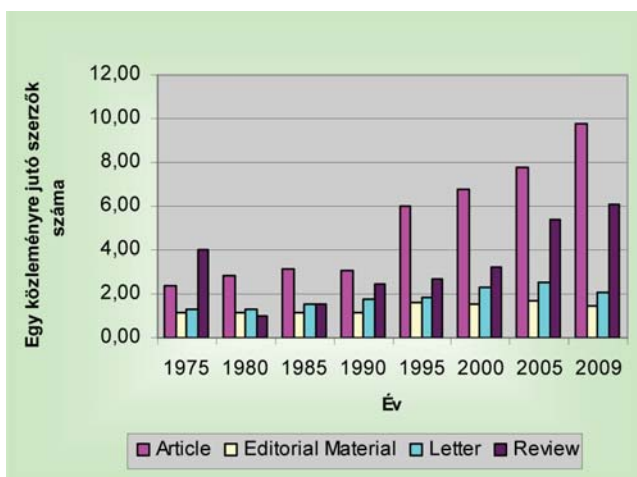
A diagramon jól látszik, hogy a tudományos cikk szerzőinek száma a vizsgált 34 év alatt több mint négyszerezére növekedett. Az összefoglaló cikkeknel is jelentős emelkedés figyelhető meg. A leveleknél ez az emelkedés alig számottevő (*1. ábra*).

A Lancet folyóiratban évente körülbelül 3000–3500 közlemény jelent meg, 2005-ben ez a szám igen lecsökkent, már csak 1772. (A 2009-es év nem teljes, de várhatóan a 2005-ös évhez hasonlóan fog alakulni a közlemények száma.) Jellemző dokumentumtípusa a levél. 1975–1990 között a kiadott közlemények 65%-a levél volt, majd mára visszaesett 30%-ra. Érdekes jellegzetessége a folyóiratnak, hogy a szerkesztőségi anyag típusú közlemények igen változó számban jelennek meg az évek során, 10%-tól egészen 45%-ig változik, sokszor még a tudományos cikkek számát – akár többszörösen is – meghaladják. A tudományos cikkek 10–20%-ban képviseltetik magukat a közlemények között. Az összefoglaló cikkek száma 6 és 86 között változott az évek során.

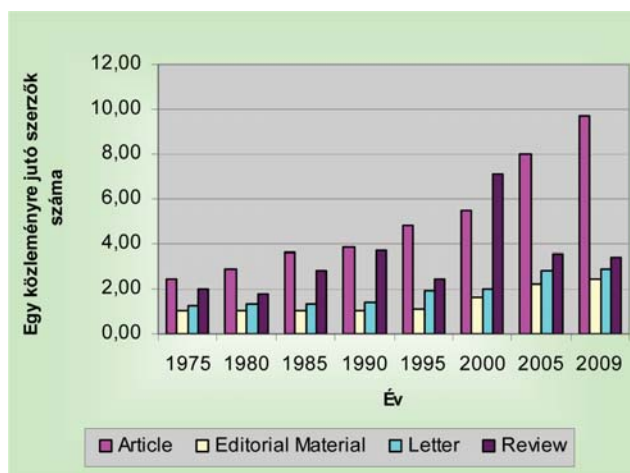
A tudományos cikkek szerzőinek száma itt több mint háromszorosára emelkedett. E folyóirat esetében nem figyelhetjük meg azt a – bár csekély mértékű, de – folyamatos növekedést a levelek szerzői számában, mint a JAMA esetében. Az összefoglaló cikkek szerzői száma, egy kiugró esetet leszámítva, nem változik számottevően (*2. ábra*).

A Nature folyóiratban évente megjelent közlemények száma 2900–3700 között változik, itt azonban a tudományos cikk típusú publikációk dominálnak, bár igen változó százalékban: 30–60%. A másik jellemző dokumentumtípus a szerkesztőségi anyag, számuk általában az összes közlemény 20–45%-a között mozog.

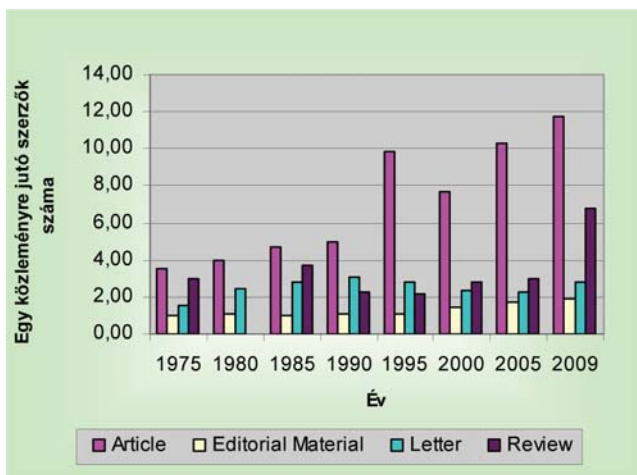
¹ Jelen közlemény a négy vizsgált dokumentumtípusra az alábbi kifejezéseket használja: article = tudományos cikk, editorial material = szerkesztőségi anyag, letter = levél, review = összefoglaló cikk. A mellékelt táblázatokban és ábrákon a Web of Science adatbázisban használt elnevezéseket tüntettük fel.

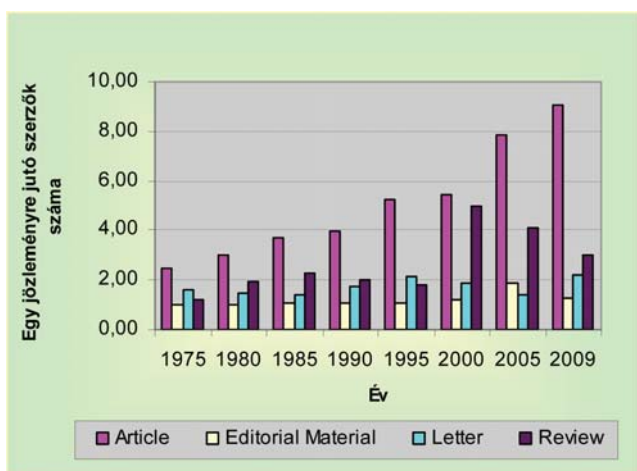
1. ábra | A JAMA „szerzőszám/közlemény” statisztikája

4. ábra | A Science „szerzőszám/közlemény” statisztikája

2. ábra | A Lancet „szerzőszám/közlemény” statisztikája

3. ábra | A Nature „szerzőszám/közlemény” statisztikája

nature Vol 461 | 8 October 2009 | doi:10.1038/nature08398

ARTICLES

Role of the polycomb protein EED in the propagation of repressive histone marks

Raphael Margueron^{1*}, Neil Justin^{2*}, Katsuhito Ohno^{2*}, Miriam L. Sharpe^{2*}, Jinsook Son¹, William J. Drury III¹, Philipp Voigt¹, Stephen R. Martin¹, William R. Taylor¹, Valeria De Marco³, Vincenzo Pirrotta³, Danny Reinberg¹ & Steven J. Gambin²

¹Howard Hughes Medical Institute and Department of Biochemistry, New York University Medical School for Medical Research, The Ridgeway, Mill Hill, London NW7 1AA, UK. ²Department of Molecular Biology, Piscataway, New Jersey 08854, USA.

*These authors contributed equally to this work.

762 ©2009 Macmillan Publishers Limited.

5. ábra | Példa megosztott első szerzősége a Nature hasábjain [Nature, 2009, 461, 762–767.]

Contributors Szerzők szerepe a cikkírásban

SC conceived the study and, together with PB and KS, wrote the original study protocol. AS, JB, and MK updated and further developed the protocol when the originally planned study site was changed from central to southern Malawi. MK, JB, and MT led the study in the field. MK and JB did data analysis, and MK wrote the first draft of the report. All authors contributed to data interpretation and writing.

Conflicts of interest Érdekek ütközése

SC is an unpaid director of Valid Nutrition, a charity that produces ready-to-use therapeutic food in developing countries. The other authors declare that they have no conflicts of interest.

Acknowledgments Köszönetnyilvánítás (személyeknek; programoknak; ösztöndíj támogatásoknak)

We thank patients, carers, and staff of MOYO ward, Queen Elizabeth Central Hospital, Malawi. We also thank Elizabeth Molyneux, Therese Heskeith, Sonia Lewycka, Joseph Mfuto-Bengo, Tom Heikens, Hannah Blencowe, Michael Moore, Brigitte Denis, Katherine Gray, Malcolm Molyneux, Medipharm Sweden (Ingrid Persson, Lennart Persson, Margot Hallin, and Eva Tykesson), James Soothill, Stig Bengmark, Mark Myatt, Tim Cole, and Atul Singhal for their help and support. This study was part of the CTC research and development programme and collaboration between Valid International and Concern Worldwide.

6. ábra | A szerzői etika tárgykörébe tartozó „jelenségek” a Lancet folyóiratban [Lancet, 2009, 374, 136–144.]

A cikkeknek csak 10–15%-a levél, és számuk az utóbbi években még kevesebb volt. A megjelent összefoglaló cikkek száma 17 és 56 között mozog évente.

A tudományos cikkek szerzőinek száma a vizsgált évek alatt körülbelül a háromszorosára emelkedett, a szerkesztőségi anyagoknál és a leveleknél is folyamatos növekedés látható, még ha csekélyebb mértékű is. A levelek szerzői száma kismértékben ingadozott, de számottevő változás nincs, hasonlóan az összefoglaló cikkekhez (3. ábra).

A Science folyóiratban évente 1500–2700 közlemény lát napvilágot. Vezető dokumentumtípusa a tudományos cikk, amelyek 30–60%-ban jelennek meg a folyóirat hasábjain. A szerkesztőségi anyagok 20–40%-ban, a levelek 10–20%-ban képviseltetik magukat. Az összefoglaló cikkek száma 6 és 52 között változott az évek során.

E folyóirat esetében is a tudományos cikkek szerzőinek száma közel négyszeresére emelkedett a vizsgált 34 év alatt. Szintén megfigyelhetjük a csekély mértékű, de folyamatos növekedést a levelek és a szerkesztőségi anyagok szerzői számában. Az összefoglaló cikkek szerzői számának váltakozása igen egyenetlen, de növekedés mindenképpen megfigyelhető, bár általában csekély mértékű, a 2000. évet leszámítva, ahol a 61 összefoglaló cikknek átlagosan 7 szerzője volt (4. ábra).

Láthatjuk, függetlenül attól, hogy az adott dokumentumtípus milyen százalékat adja az adott folyóiratban megjelenő közleményeknek, szerzőinek száma közel hasonlóan változott a vizsgált négy újságban. A legszembetűnőbb és a legegyszerűbb változást a tudományos cikkek szerzői számában figyelhetjük meg. A vizsgált 34 év alatt mind a négy folyóirat esetében folyamatosan növekvő tendenciát mutat, és az egy közleményre jutó szerzői szám a 3-4-szeresére növekedett, elérve 2009-re akár az átlag 10–12 szerzői számot is. A szerkesztőségi anyag és a levél szerzői számának a változása általában folyamatos, de csekély mértékű növekedést mutat. A vizsgált időszak végére általában 1 és 3 között volt az ilyen típusú közlemények szerzőinek száma. Az összefoglaló cikkek esetében nehéz egyértelmű következtetést levonni, amely abból adódik, hogy az elemzés alapja igen kevés számú közlemény volt. Elmondhatjuk, hogy általában kisebb-nagyobb ingadozás jellemző a szerzői szám váltakozására, és bár a változás mértéke akár hasonló is lehet a tudományos cikkekhez, az átlag szerzői számukat nem éri el. A Nature és a Science folyóiratok esetében 2009-re is „csak” átlagban háromszeres egy összefoglaló cikk, míg a Lancet és a JAMA esetében 6-7 szerzős egy ilyen közlemény 2009-ben.

Egy kis kitérő

Felmerülhet a kérdés, vajon a közlemények jellege, szerkezete, célja okozza kizárólag a különbséget a szerzői számok változásában, vagy esetleg egy olyan elvárás „számlájára” is írható, amely a kutatókat és tudósokat

arra készíti, hogy olyan közleménytípusok alkotásában vegyenek részt elsősorban, amelyeket előreláthatólag jobban idéznek majd. Abból a mindenki által ismert tényből indulhatunk ki, hogy napjainkban erős kényszer nehezedik a kutatókra, tudósokra a teljesítménymutatóik növelése szempontjából. Ez alatt érthetjük a minél magasabb impaktfaktorértékeket és az idézettséget is. Érdekességképpen megvizsgáltuk tehát, hogy az adott időszakban a különböző közleménytípusokra átlagban mennyi idézet érkezett a WoS adatbázisba. Van-e egyértelmű összefüggés a különböző dokumentumtípusok szerzői számának változása és az átlag idézettségük között. A 2009-es évet ebben az esetben figyelmen kívül hagytuk, hisz idézettség esetében értékelhetetlen.

Az 1–4. táblázatokból a következőket olvashatjuk ki: az eredeti közleményekre érkező idézetek száma folyamatosan növekszik, azonban 2000-től némi visszaesés tapasztalható, de ezt akár az időfüggvénynek is betudhatjuk. A szerkesztőségi anyagok idézettsége mind a négy folyóirat esetében hasonlóan változott a 34 év során, azaz az idézetek növekvő számát figyelhetjük meg. A levelek idézettsége igen változatos. A Science és a JAMA folyóirataiban a vizsgált időszakban 1–4 közötti átlagidézet érkezett egy levélre. Ez a szám jóval magasabb a Lancet és a Nature folyóirataiban, ahol 2 és 18 közötti átlagidézet jut egy ilyen típusú közleményre. Az összefoglalókra érkező idézetek száma is igen változó, egy összefoglaló cikkre jutó átlagidézet 20 és 600 között változott a vizsgált időszakban.

Legígéretesebb idézettségi szempontból tehát a tudományos cikk és még inkább az összefoglaló cikk. Ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen az eredeti közlemény az újdonság közlésének első számú dokumentumtípusa, az összefoglaló cikk pedig egy adott téma irodalmát hivatott összefoglalni, ezért előszeretettel alkalmazzák és idézik a szerzők is munkáikban. Mégis az ilyen összefoglalók esetében nem figyelhető meg az a szignifikáns változás a szerzői számában a 34 év alatt, mint az eredeti közlemények esetében. A szerkesztőségi anyagoknál a vizsgált időszakban erős növekedés figyelhető meg a kapott idézetek területén, ezt azonban mégsem követi a szerzői szám ilyen irányú növekedése. Levelek esetében láthatjuk, hogy sem az idézetek számában, sem a szerzői számában nincs nagy változás a vizsgált időszakban.

Elmondhatjuk, hogy a várható idézettség reménye kevésbé játszik szerepet a kutatók és tudósok számára, mikor a munkájukat meg szeretnék jelentetni. Inkább az adott közleménytípus szerkezete, sajátossága – a célfolyóirat mellett – határozza meg a leendő tanulmány közleménytípusát. Kijelenthetjük ezt azért, mert sem a szerkesztőségi anyagok, sem az összefoglalók esetében nem figyelhető meg az az összefüggés, ami azt mutatná, hogy az idézettségi mutatókkal párhuzamosan a szerzői számok is növekednének.

A szerzői szám növekedése több etikai kérdést is felvet, s az iránymutatók igyekeznek választ találni a problémára. Nézzük a téma elméleti és gyakorlati vetületét!

1. táblázat | A JAMA különböző dokumentumtípusaira jutó átlag szerzőidézetek száma

JAMA	1975		1980		1985		1990		1995		2000		2005	
	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk
Article	2,35	32,05	2,88	39,73	3,18	43,04	3,11	79,19	6,01	120,34	6,78	120,87	7,76	78,37
EM*	1,15	3,61	1,16	3,68	1,19	6,00	1,19	9,33	1,61	9,49	1,53	12,27	1,67	11,46
Letter	1,27	1,10	1,33	1,59	1,54	1,28	1,76	1,40	1,81	1,28	2,30	2,95	2,55	1,11
Review	4,00	25,00	1,00	22,00	1,55	47,09	2,50	105,10	2,71	392,76	3,21	163,95	5,41	109,07

2. táblázat | A Lancet különböző dokumentumtípusaira jutó átlag szerzőidézetek száma

Lancet	1975		1980		1985		1990		1995		2000		2005	
	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk
Article	3,51	70,08	4,00	74,52	4,66	92,89	5,01	128,19	9,85	133,84	7,67	82,21	10,26	87,62
EM*	1,03	0,26	1,07	1,45	1,01	0,70	1,05	2,07	1,11	4,16	1,46	11,67	1,75	5,10
Letter	2,15	6,07	2,46	8,35	2,77	10,89	3,05	10,77	2,80	8,62	2,35	2,87	2,29	1,48
Review	3,00	36,00			3,67	128,00	2,22	78,89	2,19	104,70	2,84	109,24	3,01	103,41

3. táblázat | A Nature különböző dokumentumtípusaira jutó átlag szerzőidézetek száma

Nature	1975		1980		1985		1990		1995		2000		2005	
	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk
Article	2,50	63,33	3,03	104,23	3,70	168,18	3,98	231,70	5,22	265,18	5,44	180,79	7,83	101,58
EM*	1,03	0,87	1,04	2,29	1,05	2,59	1,09	3,19	1,06	3,92	1,20	10,65	1,85	9,62
Letter	1,61	7,54	1,51	3,75	1,42	3,91	1,73	8,61	2,17	17,23	1,85	2,47	1,44	1,72
Review	1,20	90,07	1,93	411,81	2,27	323,47	2,04	484,50	1,82	395,00	5,00	671,78	4,09	187,93

4. táblázat | A Science különböző dokumentumtípusaira jutó átlag szerzőidézetek száma

Science	1975		1980		1985		1990		1995		2000		2005	
	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk	Szerző/ cikk	Idézet/ cikk
Article	2,42	68,66	2,86	96,86	3,64	177,71	3,84	231,24	4,81	255,21	5,50	198,99	8,00	91,31
EM*	1,02	2,94	1,02	2,38	1,01	1,90	1,01	3,23	1,11	10,44	1,60	17,63	2,25	13,24
Letter	1,27	0,96	1,37	1,34	1,33	1,30	1,39	1,10	1,91	1,83	2,01	4,12	2,83	1,65
Review	2,00	590,38	1,75	262,75	2,83	291,33	3,71	572,00	2,42	932,21	7,11	416,34	3,52	173,98

*EM = Editorial Material

Útmutatások

Elméletben

Nincs egységes szabály, hogy kit tekinthetünk szerzőnek. Két – az orvostudomány területén irányadónak tartott – intézet/társaság ajánlását emelnék ki. Az egyik a fentebb említett ICMJE szerinti meghatározás, amely aszerzőségkérdésében az Authorship and Contributorship részben foglal állást. Három főbb pontra bontható, hogy ki lehet szerző: az 1. pontban található a *conception* (öt-

let, kezdeményezés szerzője), a design (megtervezésben résztvevő), illetve az *analysis and interpretation* (az elemzésben aktívan szereplő) kifejezések. A 2. pontból a *drafting the article* (a cikk megfogalmazásában résztvevő) fogalmat emelnék ki, míg a 3. pont a *final approval* kifejezéssel a végső szöveg elfogadására utal. A szerzői útmutató hangsúlyozza, hogy szerző az lehet, aki mind a három pontban foglaltaknak megfelel [3].

A másik ajánlás a NIH útmutatásában szerepel, amely 8 pontban fogalmazza meg, mik lehetnek szerzőre jogosító tényezők: ötlet, kezdeményezés, elképzelés, meg-

tervezés, kivitelezés, értelmezés, értékelés és megírás [4]. A fő különbség az ICMJE meghatározásától, hogy a NIH szerint, ha a 8 pont bármelyikének megfelel valaki, szerzőnek tekinthető. Abban viszont mind a két változat megegyezik, hogy a kivitelezés anyagi biztosítása, illetve maga az adatgyűjtés nem tartozik a szerzőség fogalmába [6].

A közreműködő (egyres helyeken contributor) – de valódi szerzőnek nem tekinthető – személyek, kutatócsoportok, akik támogatóként stb. vettek részt a közlemény létrejöttében, a köszönetnyilvánításban vagy lábjegyzetben, vagy egyéb szövegrészben megemlíthetők, de semmiképp sem a „byline” részben, amely a cikk címlapján a közlemény címe alatt található szerzői névsort jelenti. A nem szerzőnek ítélt csoportok, személyek különösen a multicentrikus közleményeknél számítanak. Az ICMJE meghatározása szerint a multicentrikus cikkeknek is meg kell felelni a csoport szerzőként megjelölt tagjainak a szerzőség fent említett kritériumok mindegyikének [3].

Meg kell említeni a „felelősségvállaló” (guarantor) fogalmát is. Azt a személyt jelenti, aki egy közleményben (különösen a tudományos cikkekben) foglaltakért vállalja a felelősséget – úgymond a többi szerző nevében is; természetesen több személy is vállalhatja ezt a „tiszttséget” egy cikkben belül. Az ICMJE szerzői útmutatója is említi, hogy bizonyos folyóiratok kéri a szerzőket, hogy közülnük vállalja valaki ezt a szerepet [3].

Az Overlapping Publications fejezetben tér ki az ICMJE a másodközlés kérdésére. Lényeges pont, hogy adott folyóiratnak kéziratot benyújtó szerzőnek nyilatkoznia kell: a beküldött anyag megjelent-e máshol bármilyen formában. Nem vetik el a kettős közlés lehetőségét, de ehhez 7 pontban határozzák meg a feltételeket: 1. mindkét lap (az előző cikket és a mostani közleményt fogadó folyóirat) szerkesztősége beleegyezését adja az újraközléshez; 2. legalább 1 hét eltérés legyen a két megjelenés között; 3. rövidített másodváltozat hatékonyabb lehet – hiszen valószínűleg más olvasóközönséget céloz meg az első változatnál; 4. a másodközlés híven tükrözi az első változat adatait, következtetéseit; 5. a címlap lábjegyzetében legyen feltüntetve, hogy a közlemény már közlésre került korábban, az első közlés bibliográfiai adatai is szerepeljenek a megjegyzésben; 6. a másodközlés címéből derüljön ki, hogy egy újraközölt, rövidített, fordított stb. közlésről van szó [megjegyzendő: a National Library of Medicine (NLM) MEDLINE adatbázisa egy közleményként kezeli az eredeti és a fordított változatot]; 7. a folyóirat-szerkesztőknek, akik egyszerre jelentetnek meg többnyelvű cikkeket, meg kellene érteniük, hogy az NLM az elsődleges nyelvi változatot indexeli a MEDLINE adatbázisban [3, 7].

Számtalan társaság, intézet útmutatóit említhetnénk még. Az általunk két legjelentősebbnek ítélt ajánlást választottuk. Azonban mindenképp ajánljuk a Committee on Publication Ethics (COPE) irányadó tájékoztatóit, amelyek nem csupán az orvostudomány területén

publikálóknak nyújtanak segítséget, anyagaikat mindenképp hasznosnak tartjuk [8].

Az iránymutató ajánlásokat egyre több folyóirat átvesszi, természetesen a Vancouver-csoportba (az ICMJE szerzői útmutatójának „megalkotói”) tartozó tudományos lapok, illetve további orvos- és élettudományi folyóiratok. Az ICMJE oldalán található egy folyóiratlista (*Journals Following URM*) a „követő” (nem alapító) lapokról. Erről a jegyzékről le és fel lehet iratkozni. Maga az ICMJE nem ellenőrzi, hogy e folyóiratok valóban követik-e útmutatásait, viszont felhívja a figyelmet, hogy időnként frissítik szabályzatukat [3].

Gyakran nem egy, hanem több iránymutatást követnek a lapok, hogy minél pontosabb, teljesebb képet adjanak a szerzők feladatairól.

Gyakorlatban

Nemzetközi helyzet

A Lancet folyóirat tagja a Vancouver-csoportnak (ICMJE), valamint kiadója, az Elsevier tagja a COPE-nak, így követi mindkét társaság útmutatójában foglaltakat. A szerzőség kérdésének pontos megállapítására több formanyomtatványt is ki kell tölteniük a kéziratok szerzőinek; ha szerkesztő, „hivatásos” író is segítette a munkát, azt is tisztázni kell.

Tudományos találkozó (konferencia) anyaga, ami poszterként, kivonatként jelent meg vagy előadásként hangzott el, nem zárja ki a Lancet folyóiratban való publikálását. Viszont egyéb körülmények esetében, például befektetői találkozók eredményeinek közlését már nem támogatják, az ilyen kéziratok elfogadásának esélye csekély.

Az érdekek ütközése részben tisztázni kell, hogy a szerzőknek anyagi vagy személyes kötődésük van-e valamely szervezethez, intézményhez. Ez lényeges szempont a leendő bíráló(k) felé, hiszen személyes kapcsolat nem lehet köztük, ez is érdekek ütközését jelenti [9].

A vezető folyóiratok közül több nem követi konkrétan az ICMJE útmutatóját, de sok hasonlóság fedezhető fel az útmutatók között. Így például a Nature folyóirat szerzősége vonatkozó részéből kiemeljük, hogy ennél a lapnál is meg kell adni a szerzőknek, mi volt a szerepük a cikk megszületésében. A Nature külön hangsúlyozza, hogy elfogadja a megosztott első szerzőséget, de ajánlja, hogy a szerzők szerepvállalásában kellene kitérni arra, melyik szerző „mit tett le az asztalra”. A megosztott első szerzőség nemzetközi és nemzeti viszonylatban is egyre gyakoribb jelenség, s ezt a cikkek első oldalán jelezni szokták. Általában azt jelenti, hogy az első két szerző egyenlő mértékben vesz részt a közlemény létrejöttében, ezért megosztott első szerzőség „jár” nekik. De akad példa több mint két megosztott első szerzősége (5. ábra).

Az ismételt közlés tekintetében a Nature is az eredeti, első közlésű cikkeket várja. Viszont örömmel fogad olyan közleményeket, amelyek korábban PhD vagy akadémiai értekezések részeként jelentek meg, persze megfelelően a minőségi követelményeknek. Továbbá szívesen látja online tudományos együttműködések folyamatosan alakuló anyagát – ami például wikiben vagy blogban jelent meg; ennek feltétele, hogy a közösségen kívül még nem publikálták azt [10].

A szerzők szerepvállalásáról nincs egyértelmű szabály lefektetve, de egyre több folyóiratnál – például JAMA, Lancet, Nature – találkozni azzal a kitételrel (Contributors/Contributions), amelyben felsorolják az egyes szerzők adott cikk írásában való szerepkörét.

Az érdekek ütközése kitétel arra tér ki, hogy a szerzőknek volt-e pénzügyi, szakmai vagy személyes kapcsolata bármilyen intézettel, szervezettel a cikkírás és -megjelenés idején.

A köszönetnyilvánítás részben lehet a támogatóknak, adatgyűjtőknek megköszönni a segítséget. Az utóbbi három jelenséget nagyon jól szemlélteti a Lancet folyóirat egyik cikke, ahol az irodalomjegyzék előtt látható a szerzők szerepvállalása, az érdekek ütközése és a köszönetnyilvánítás rész (6. ábra).

Hazai helyzet

A Semmelweis Egyetem Doktori Iskola hatályos Doktori szabályzatának 28. mellékletében található listán szerepelnek a vizsgált hazai kiadású orvos- és élettudományi folyóiratok [5]. A kiemelt folyóiratok mellett az elméleti és klinikai orvostudományok magyar kiadású lapjainak szerzői útmutatójában a publikálási etika kérdésére – azon belül is a szerzősége – kevesen térnek ki [11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26]. A 16 vizsgált folyóiratból érdemben 4-ben találtunk szerzőségi etikára irányuló utasítást. Külön kiemelnénk a Literatura Medica Kiadó – amely korábban a Lege Artis Medicinae folyóirat alapításával alakult meg – megújult honlapját, az elitmed.hu oldalt, ahol a szerzőknek szánt utasításban található olyan kitétel, amellyel a nemzetközi orvosi lapokban találkozni: szerző az lehet, aki a következő feltételek mindegyikének megfelelően: „az elgondolás, a tervezés vagy az adatok elemzése és interpretálása; a cikk megfogalmazása vagy a munka főbb szellemi tartalmának felülvizsgálata”; valamint „a megjelenő, végső változat elkészítése” a részt vevő személy(ek)hez köthető. Nem lehet szerző az, aki csupán „az anyagi támogatás megszervezésében, az adatok összegyűjtésében vett részt és/vagy a kutatócsoport felügyeletét végezte” [27]. A Magyar Radiológia című folyóirat is a kiadó körébe tartozik, így rá is vonatkozik a fentebbi utasítás. Habár az egyes lapok külön szerzői útmutatójukban kiemelik a számukra fontos információkat, a szerzőkre vonatkozó rész a Magyar Radiológia folyóiratban külön nem található [22]. A Magyar Belorvosi Archívum és a Gyermekegyógyászat is két mon-

datban határozza meg a szerzőségi etikára vonatkozó útmutatását: ki lehet szerző, és miért járhat köszönetnyilvánítás [19, 20]. A pénzügyi érdekek ütközéséről valló nyilatkozatot a Cardiologica Hungarica folyóirat kiemelten említi [11].

Ami a multicentrikus közlemények szerzőségét illeti, az MTA Orvosi Tudományok Osztályának állásfoglalását érdemes alapul venni. A legutóbbi változat szerint ezeknek a cikkeknek a közreműködői az appendix részben említhetők vagy egyéb szöveges részben, de semmiképp sem a főcím alatti szerzői névsorban [28]. Figyelni kell, hogy a csoportnévben szereplő egyének, ha tényleges szerzők, külön is ki legyenek emelve, különben nem számítanak bele a szerzőségbe. Ez az állásfoglalás az ICMJE útmutatójában megfogalmazottakkal egyezik [3].

Ismételt közlés

A vizsgált magyar kiadású folyóiratok több mint fele foglalkozik a másodközlés kérdésével szerzői útmutatójában, habár több csak egy-két mondatot szán erre a kitételre. A magyar nyelvű lapoknál többletjelentése van a többszöri közlésnek, így az ismételt közlés szinte mindig egyik szerzői útmutató része. Az alapállás szerint nem fogadnak máshol megjelent közleményeket, viszont tesznek kivételeket. A nem angol nyelven közlő folyóiratok nehezebb helyzetben vannak a kétszeri közlést illetően. Hiszen az angol nyelven való publikálás áll mindenekfelett, így a magyar nyelvű cikkek minőségileg alulértékeltek. A másodközlést ezért abban az esetben elfogadják a magyar lapok, ha egy angol (idegen) nyelvű cikk magyar fordításáról van szó. Többnyire rövidített, laikusok számára érthetőbb formában jelenik meg a magyar nyelvű változat. A cikk ismételt közlésébe mindkét kiadónak – az eredeti cikk és az újonnan közölt cikk lapjainak is – bele kell egyezni. Általában akkor is elfogadják a közleményt, ha valamely konferenciaanyagként – poszter, absztrakt, előadás – jelent meg más orgánumnál. Az ICMJE útmutatója köszön itt vissza (l. fent!). A vizsgált magyar folyóiratoknál a másodközlés kérdéskörében kérnek többnyire nyilatkozatot a szerzőktől.

A másodközlés gyakran azt jelenti, hogy egy folyóiratban megjelent cikket később betesznek fejezetként például egy egyetemi jegyzetbe, tankönyvbe, természetesen feltüntetve az eredeti közlemény megjelenési adatait.

Tapasztalataink alapján a pályázatokhoz benyújtott publikációs jegyzéken egy sorszám alá kell besorolni az eredeti közleményt, illetve annak fordított változatát, tehát egy tételnek tekintendő az első és másodközlés.

Anomáliák

A fentebbi ajánlásokat figyelmen kívül hagyják az alábbi esetek. Idegen és magyar nyelvű közleményeknél is találkozni a vendégszerző, ajándékszerző, tiszteletbeli

szerző, illetve a szellemszerző fogalmával. Nehezen bizonyítható „szerzőségekről” van szó; az biztos, hogy etikailag kifogásolható problémák. Vendég-, ajándék- vagy tiszteletbeli szerzőről akkor beszélünk, amikor szíveségből vagy egyéb okból bevesznek valakit a közlemény szerzői közé, holott annak írásában nem vett részt – tehát a fenti pontok egyikének se felel meg. Szellemszerzőről ellenben akkor van szó, ha a két ajánlásban szerepelt pontok bármelyikének megfelel az illető, mégse szerepel a közlemény szerzői között [29, 30, 31]. Ez például akkor fordul elő, amikor nagy gyógyszeripari cégek reklámozni szeretnék valamelyik terméküket, felkérnek egy szakértőjüket az írásra, de hogy a „reklám” ne derüljön ki, a szerzők között nem fog szerepelni a szakértő, hanem orvosokat vesznek be a szerzők közé [32].

Következtetés

Cikkünkben kitértünk a többszerzős közlemények folyamatos növekedésére, amely szignifikánsan különösen az új eredményeket felmutató, eredeti közleményeknél figyelhető meg. A jelenség oka? Az idézetek gyűjtése talán kisebb szerepet játszik, hiszen az áttekintő, összefoglaló cikkek bírnak a legtöbb idézettel, mégis a szerzői számuk növekedése elmarad e mögött. Az újdonságban keresendő a válasz. Új eredményt közölni nagy horderővel bírhat. Első szerzőnek lenni különösen rangos elismerés, egyes pályázatok külön felsorolva kérik az első szerzős közleményeket, sőt el is várják adott számú első szerzős közlemény meglétét.

Milyen sorrendben szerepeljenek a szerzők? Melyik szerző a „fő” szerző? A szerzői sorrendet többféleképpen értelmezik, nincs egyezményes módszer. A szerzők között gyakran az első és az utolsó szerzőt szokták kiemelni. Az első szerző vállalja a kefényomat javítását, s vagy ő, vagy az utolsó szerző a levelező szerző. Az utolsó szerző általában a csoport- vagy intézetvezető, aki irányítja a csapatot, és ötleteket ad vagy a kezdeményezés kapcsolódik hozzá. Egyes folyóiratoknál a szerzőket egyszerűen ábécérendben sorolják fel [8]. Azt mondhatjuk, hogy ahány közlemény, annyi eset. Évtizedek óta próbálnak megoldást találni a szerzőség problémakörére. A legfőbb társaságok is csupán ajánlják az útmutatóikban foglaltakat, senkit sem lehet kötelezni, főleg arra nem, hogy etikusan járjon el.

A szerzőségi etikát több évtizede folyamatosan taglalják a tudományos folyóiratok hasábjain, különösen a különböző élet- és orvostudományi lapokban. A téma örök és kimeríthetetlen. A helyzet is mutatja, hogy útmutatókat készíteni egy dolog, de azokat követni már keményebb dió. Sokan a cikkek bírálóinak és/vagy a folyóiratok szerkesztőinek felelősségét hangsúlyozzák: nekik kellene visszaszorítani az anomáliákat. Ehhez a munkához azonban jó háttér kell, s az alapos, mindenre kiterjedő szerzői útmutató ritka. A vezető orvosi folyóiratok törekednek ilyen utasítások közzétételére, de alapjaiban, a hozzáálláson kellene változtatniuk a szerzőknek,

akik talán nem is szerzők igazán. A magyar folyóiratoknál még az erős útmutatói háttér is hiányzik, így még nehezebb minőségi és valódi szerzőkkel ellátott közleményeket megjelentetni. Hogy milyen megoldást lehetne javasolni? Mindenképp ajánljuk figyelmükbe a korábban már említett COPE egyik dokumentumát: *How to handle authorship disputes: a guide for new researchers*, amely a szerzőség problémakörét járja körül fogalommagyarázatokkal. Itt minden olyan kifejezés szerepel, amit e cikk is tárgyal, illetve azon is túl hasznos segítséget nyújt [8].

Gyarapodik az útmutatók, irányelveket lefektető tájékoztatók száma, amihez a folyóiratoknak is fel kellene zárkózni teljes mértékben, s az elmélet mellett gyakorlati példákat is hozni, hogy milyen módon védhető ki az anomáliák. A magyar orvosi lapok lemaradása látványos, de nem behozhatatlan. Követendő példa a vezető külföldi folyóiratok szerzői útmutatója. A mérleg pozitív nyelvét erősíti, hogy a vizsgált 16 magyar lapból körülbelül 4 említi az ICMJE ajánlását mint követendő utasítást; viszont ezt gyengíti, hogy a magyar folyóiratok többsége továbbra is csak az Index Medicusra hivatkozik a folyóirat-rövidítések kapcsán, holott az megszűnt 2004 decemberében [33].

Irodalom

- [1] Price, D. S.: Kis tudomány – Nagy tudomány. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, 252.
- [2] ISI Web of Knowledge. Web of Science [Internet]. Thomson Reuters, c2009 [Megnézve: 2009. október 20.] <http://isi-knowledge.com/>.
- [3] International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) [Internet]. Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication. Philadelphia, ICMJE, c2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.icmje.org/>>.
- [4] National Institutes of Health (NIH). Science Resources [Internet]. Intramural Research News: Guidelines for the Conduct of Research at NIH. Bethesda (MD), NIH (US), 2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.nih.gov/science/>>.
- [5] Semmelweis Egyetem Doktori Iskola [Internet]. A hatályos Doktori Szabályzat. Budapest, SE Doktori Iskola, 2008 [Megnézve: 2009. október 19.]. <<http://phdtest.sote.hu/files/images/File/2008/dsz2008.doc>>.
- [6] Bősze P., Palkovits M.: Tudományos közlemények írása, szerkesztése és értékelése. Útmutató orvosi közlemények írói, olvasói, értékelői és bírálói számára. NOK Kiadó, Budapest, 2006, 172.
- [7] Fazekas T., Varró V.: Scientometriás és publikációs praktikák. A globalizáció megjelenése az orvosi publicisztikában. Orv. Hetil., 2001, 142, 2025–2031.
- [8] Committee on Publication Ethics (COPE). Guidelines [Internet]. United Kingdom, 2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://publicationethics.org/guidelines/>>.
- [9] Lancet [Internet]. Information for Authors. Elsevier, c2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://download.thelancet.com/flatcontentassets/authors/lancet-information-for-authors.pdf>>.
- [10] Nature [Internet]. Guide to publication policies of the Nature journals. Nature Publishing Group, c2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.nature.com/authors/gta.pdf>>.
- [11] Útmutató a Cardiologia Hungarica szerzői számára. Cardiologia Hungarica [Internet], 2005, 35 [Megnézve: 2009. október 12.].

- <http://www.mkardio.hu/upload/kardiologia/document/cardiologia_hungarica_szerzoiutmutato.pdf>.
- [12] Magunkról. *Lege Artis Med* [Internet]. eLitMedhu. Budapest, Literatura Medica Kiadó, 2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.elitmed.hu/magunkrol.html>>.
- [13] Útmutató a közlemények benyújtásához. *Orv. Hetil.*, 2007, 148, 1911.
- [14] Orvosképzés folyóirat szerzői útmutatója. Orvosképzés [Internet]. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <<http://www.semmelweiskiado.hu/file.download.php?id=84>>.
- [15] Instructions for Authors. *Acta Physiol Hung* [Internet]. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <http://www.akkr.hu/pdf/APhysiol_Instructions.pdf>.
- [16] Felhívás szerzőinkhez. *Magy Seb* [Internet]. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <http://www.akkr.hu/pdf/Maseb_szerzoi.pdf>.
- [17] Tájékoztató a szerzőknek. *Diabetologia Hungarica* [Internet]. Budapest, Tudomány Kiadó online, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <<http://www.tudomany-kiado.hu/dh-szerzoknek>>.
- [18] Útmutató a Fogorvosi Szemle szerzői számára. *Fogorv Sz* [Internet], 2009, 102 [Megnézve: 2009. október 12.]. <http://www.mfe-hda.hu/szemle/pdf/2009_1.pdf>.
- [19] Útmutató a Gyermekgyógyászat szerzői számára. *Gyermekgyógyászat*, 2007, 58, 78–81.
- [20] Tájékoztató a szerzőknek. Magyar Belorvosi Archívum [Internet]. Budapest, Tudomány Kiadó on-line, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <<http://www.tudomany-kiado.hu/mba-szerzoknek>>.
- [21] Szerzői útmutató. *Magyar Nőorvosok Lapja*, 2009, 72, 209.
- [22] Instrukciók a Magyar Radiológia szerzőinek. *Magyar Radiológia*, 2009, 83, 64.
- [23] Felhívás szerzőinkhez. *Magyar Reumatológia*, 2008, 49, 64.
- [24] Tájékoztató a szerzőknek. *Szemészet* [Internet]. Budapest, Tudomány Kiadó on-line, 2009 [Megnézve: 2009. október 12.]. <<http://www.tudomany-kiado.hu/szem-szerzoknek>>.
- [25] Útmutató szerzőinknek. *Magyar Traumatológia Ortopédia Kézsebészet Plasztikai Sebészet*, 2008, 51, 402.
- [26] Útmutató a *Medicina Thoracalis* szerzői számára. *Medicina Thoracalis*, 2009, 62, 154–156.
- [27] Szerzőség. eLitMed.hu [Internet]. Budapest, Literatura Medica Kiadó, 2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.elitmed.hu/magunkrol.html#10>>.
- [28] Magyar Tudományos Akadémia (MTA) [Internet]. Tájékoztató az MTA doktora címre az Orvosi Osztálynál pályázók részére. Budapest, MTA, 2008 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.mta.hu/index.php?id=1897>>.
- [29] *Fazekas T., Varró V.*: A scientometria és a hazai szakirodalmi tevékenység. *Etikai és technikai kérdések. Orv. Hetil.*, 2001, 142, 2493–2499.
- [30] *Strange, K.*: Authorship: why not just toss a coin? *Am. J. Physiol. Cell Physiol.*, 2008, 295, C567–575.
- [31] *Vasas L., Berhidi A.*: A tudományos közlés etikája. *Közlési és idézési etika* [előadás]. Budapest, Magyar Bioetikai Társaság, 19. Nemzetközi Konferencia. 2009. szeptember 15. [Megnézve: 2009. október 19.]. <http://www.lib.sote.hu/files/_download/A_tudomanyos_kozles_etikaja.ppt>.
- [32] *Benos, D. J., Fabres, J., Farmer, J. és mtsai.*: Ethics and scientific publication. *Adv. Physiol. Educ.*, 2005, 29, 59–74.
- [33] National Library of Medicine [Internet]. FAQ: Index Medicus Chronology. Bethesda (MD), NLM (US), 2009 [Megnézve: 2009. október 20.]. <<http://www.nlm.nih.gov/services/index-medicus.html>>.

(Berhidi Anna,
Budapest, Mikszáth Kálmán tér 5., 1088
e-mail: aberhidi@lib.sote.hu)

SZERKESZTŐSÉGI KOMMENTÁR

Berhidi Anna és munkatársai: „Szerzői dömping. Mikor öntünk tiszta vizet a pohárba? – kérdezi az orvosi könyvtáros” című cikkükben egy nagyon fontos kérdéskör tárgyalását tűzték ki célul. Cikkük részletesen tárgyalja és ismerteti a sokszerzős közlemények kérdéskörének számos fontos szempontját és az etikus közlés problémáit.

Kétségtelen, hogy a komoly tudományos eredményeket ismertető eredeti tudományos közlemények szerzőinek száma az utóbbi évtizedekben jelentős emelkedést mutatott. Ebben szerepet játszhat a kutatások növekvő komplexitása és az ehhez szükséges speciálisan képzett szakembertől való szükségessége. A bioinformatikai vizsgálatok például mind szélesebb körben kerülnek alkalmazásra, és ezek értelmezéséhez, kivitelezéséhez speciálisan képzett szakemberekre van szükség, ami a szerzők számának növekedéséhez is hozzájárul. A jelenkor kutatására jellemző versenyhelyzetben a kutatócsoportok mind gyorsabban igyekeznek közzétehető eredményeket elérni, ami több kutató párhuzamos alkalmazását igényli, és szükségszerűen a szerzők számának növekedéséhez vezethet. A megosztott első szerzőség is ennek részjelensége. A kutatások komplexitására, komoly eszköz és know-how igényére tekintettel egyre kevésbé valószínű, hogy a XX. század első felére jellemző egyszemélyes kutatással és egyszemélyes közléssel a jövőben találkozhatunk.

Mint a szerzők cikkükben is írják, a tudományos cikkek szerzőinek számában megfigyelhető növekedésben kétségtelen szerepe lehet a kutatókkal szemben támasztott impakt faktor és hivatkozási szám követelményeknek. A kutatási támogatások elnyerését e mutatók magasabb értékei egyértelműen elősegítik. Bizonyos tekintetben a kutatói munka „impakt faktor versennyé” kezd válni. Érdekes módon a szerzők,

a szerzők száma és a hivatkozások száma között nem találtak egyértelmű összefüggést. Bár a szerzősorrenden belül az első és utolsó szerző szerepe kitüntetett, a kumulatív impakt faktor számítása során sok esetben nem veszik figyelembe a szerző sorrendben elfoglalt helyét.

A szerzők cikkükben részletesen ismertetik a szerzőséghez szükséges kritériumokat. E kritériumokat már több hazai folyóiratban is alkalmazzák, és az Orvosi Hetilap is hasonló kritériumok alkalmazására törekszik. Természetesen impakt faktor hiányában a sokszerzős közlemények kevésbé jellemzőek a hazai, magyar nyelvű orvosi lapok többségére.

Az Orvosi Hetilap részéről az ICMJE szerzőségi ajánlását tekintjük irányadónak. Szerzőnek tehát az tekinthető, aki az alábbi három pont mindegyikében aktívan részt vett: 1. az ötlet, kezdeményezés kialakításában és a vizsgálatelmzés kivitelezésében; 2. a cikk megfogalmazásában és 3. a véglegesítésében. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy valamennyi szerzőnek mindhárom pontban ugyanakkora részfeladatot kellene vállalnia, de jelenti azt, hogy valamennyi szerzőnek tevékeny részt kell vállalnia a közölt kísérleti munkában, valamennyiüknek el kell olvasni a kéziratot, és hozzájárulásukat kell adni annak végleges verziójához.

Az Orvosi Hetilap szerkesztősége ezúton is gratulál a szerzőknek a munkájukhoz, és reméli, hogy az abban foglaltak mind szélesebb szakmai réteg érdeklődését nyeri majd el.

Reméljük, hogy e témakör felkeltette olvasóink érdeklődését. Amennyiben e témához hozzászólásokat fűznének, azokat szívesen fogadjuk és LEVELEK A SZERKESZTŐHÖZ rovatunkban készséggel közöljük.

Igaz Péter dr.